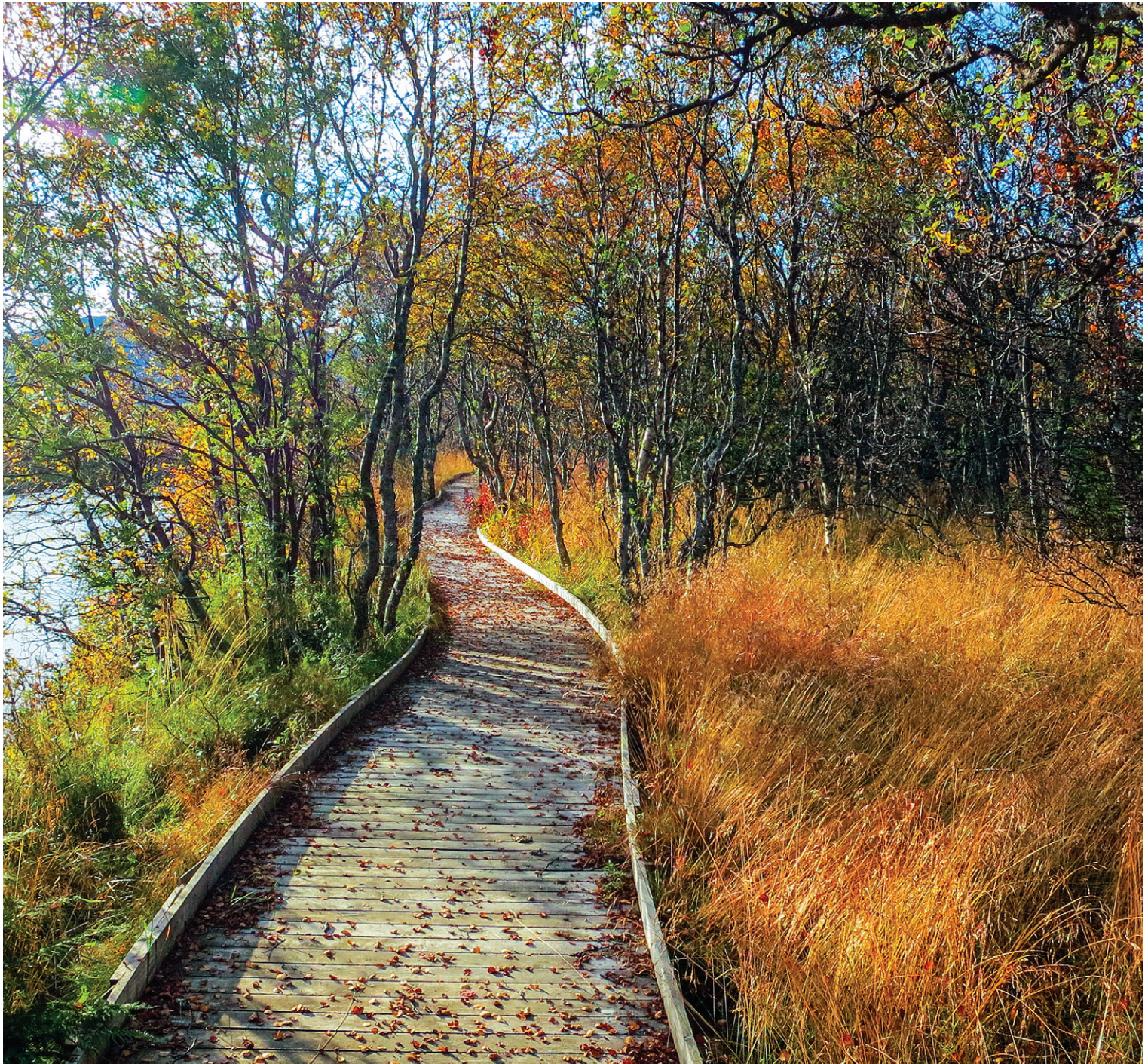

Veileder

Verdiskaping gjennom fysisk tilrettelegging av natur- og kulturlandskap

Innhold

FORORD	Side 03
NATUR- OG KULTURLANDSKAP SOM VERDISKAPER	Side 04
Bruk og tilrettelegging av områder: hva skal vi forholde oss til?	Side 06
Gjør deg kjent med gjeldende planer og strategier	Side 08
Naturvennlig tilrettelegging	Side 11
Universell utforming	Side 12
Områder som er vernet eller sikret	Side 14
Statlige friluftslivsområder	Side 14
Naturreservater og landskapsvernområder	Side 15
Kulturminner og kulturminnemiljøer	Side 16
Hvordan kan arbeidet organiseres gjennom et prosjekt ?	Side 19
«Hvorfor» er viktigere enn «hva»	Side 20
Søknader om tiltak, og søke om tilskudd	Side 23
Informasjon og verktøy	Side 24

Forord

Denne veilederen er utarbeidet i forprosjektet Andøy Naturguide. Det presenteres informasjon som har blitt basert på behovet signalisert fra lokalsamfunnet, næringsliv og private, samt på det som prosjektteamet betrakter som de mest utfordrende momentene. Det er et håp og ønske at veilederen kan være til hjelp for å videreutvikle lokalsamfunnet.

Veilederen har en tematisk oppbygging, med henvisninger til nettressurser og publikasjoner underveis. Først introduseres natur- og kulturarven som verdiskaper, med forklaring på hva som legges i disse begrepene. Deretter ser vi på den praktiske siden, nærmere bestemt verdiskapning i landskapet gjennom fysisk tilrettelegging. Verdier som miljøhensyn, tilgjengelighet og universell utforming fremheves ofte i denne forbindelse, og vil få ekstra fokus i veilederen. Videre drøftes rundt utfordringene og mulighetene ved områder som er regulert eller vernet. Avslutningsvis ses det på hvordan arbeidet kan organiseres.

Oversikt over kartleggingsarbeidet som foreligger til innsyn etter fullført forprosjekt inngår også.

Andenes, den 15. juni 2016.

Prosjekt-teamet ved forprosjekt Andøy Naturguide:
Helena Ijtsma (prosjektleder), John Ronald Norheim, May-Britt Johansen (v/Andøy Næringsforening og Andøy næringsstyre) og Camilla Ilmoni (v/Andøy Reiseliv SA).

Natur- og kulturlandskap som verdiskaper

Landskapet er formet av naturlige forhold, som havnivå og klima, men er også blitt påvirket gjennom menneskelig aktivitet, som bosetning, dyrking, innføring og fortrenging av dyr og planter. Naturlandskapet er med andre ord berørt av menneskelig aktivitet. Spor etter folk som har vært der før oss har satt preg på landskapets uttrykk. I Andøy har vi mange spor etter gammel bosetning, bl.a. tufter, gårdshauger, nausttufter, ildsteder, båtstøer og båtoppsett. Dette omfatter også spor som kan knyttes direkte til samisk bosetning som gammetufter og teltplasser. Noen spor kan spesifikt relateres til tradisjoner og religion, som f.eks. gravhauger og -røyser, graver, steinsetninger, minnesmerker, offerplasser m.m. Andre spor forbindes til hvordan landskapet og ressursene er blitt brukt og utnyttet i forbindelse med dyrking, jakt, fangst, fiske, sanking, seterdrift, fremstilling av jern, kull, tjære og mer.

Fysisk tilrettelegging gir også mer kontroll over hvordan et område brukes: spesifikke områder kan gjennom tilrettelegging lettere skjermes for ferdsel og bruk. For eksempel kan det, ved å etablere stier, unngås at det ferdes ut i marka. Oppsetting av ildsteder kan bidra til at folk benytter seg av disse framfor å lage bål andre steder. Informasjonstavler som informerer besøkende om severdigheter, kan bidra til å øke verdi og til at mennesker tar mer hensyn. Slik sett kan forvaltning og vern av naturmiljøet styrkes gjennom fysisk tilrettelegging.

I denne veilederen settes fokus på verdiskaping av landskapsområder gjennom fysisk tilrettelegging.

For å kunne dra nytte av ressursene og ta i bruk natur- og kulturlandskapet, for eksempel i nærings-sammenheng som i turisme og reiseliv, forutsettes det flere steder verdiskapende tiltak. Verdiskaping er et bredt begrep, og kan tolkes på mange ulike måter. I denne veilederen settes fokus på verdiskaping av landskapsområder gjennom fysisk tilrettelegging. Eksempler på fysisk tilrettelegging er etablering av turstier, toalettbygg, brygger, parkeringsplasser, informasjonstavler osv.

Gjennom fysisk tilrettelegging kan man minske barrierene og gjøre området mer tilgjengelig. Slik åpnes landskapet for bruk og aktivitet. Fysisk tilrettelegging kan også både åpne for, og stimulere til friluftaktiviteter. Slik kan dette bidra til å styrke folks helse og trivsel, samt aktivisere folk i flere årstider. Natur- og kulturlandskapet kan i tillegg ha betydning som arena for læring og holdningsskaping. Denne tanken ser vi blant annet i læreplanen for grunnskolen som fremhever viktigheten av uteundervisning, og i rammeplan for barnehager vektlegges også økt bruk av nærområdene.

Les mer:

*Sosial- og helsedirektoratets avdeling for fysisk aktivitet.
www.sef.no og www.shdir.no*

Fjørtoft, Ingunn. Høgskolen i Telemark Avdeling for lærerutdanning. Naturen som læringsmiljø, motorisk utvikling gjennom allsidig bevegelsesleik i naturen. En undersøkelse av 6-åringer i barnehagen, 2000.

Vorkinn, M. m.fl. Norsk friluftsliv – på randen av modernisering? Østlandsforskning. ØF-rapport nr. 02/2000.

KONGERIKET NORGES GRUNNLOV §112

«Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterselekten. (...) Borgerne har rett til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen, slik at de kan ivareta den rett de har etter foregående ledd.»

VERN GJENNOM BRUK

«Våre kulturminner er sammen med naturen de fremste ressurser for lokal næringsutvikling» – dette skriver riksantikvaren Jørn Holme i en debattartikkel i 2011. I artikkelen peker han mot prosjekter som har vært vellykket akkurat fordi man koblet utviklings- og næringsarbeid med kulturminnearbeid. Riksantikvaren arbeider også for at kulturminneverdiene blir nyttiggjort. Den fysiske kulturarven kan f.eks. brukes som en ressurs for framtidig bruk og utvikling av områder og bygninger. At vern av kulturminner gjerne sikres gjennom bruk gjenspeiles også i det strategiske målet for kulturminneforvaltningen: «Mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer skal forvaltes og ivaretas som bruksressurser og som grunnlag for opplevelse og videreutvikling av fysiske omgivelser». (St.prp.nr. 1.).

TILRETTELEGGING FOR FUGLETURISME

Fugletårn, fugleskjul og opphøyde gangstier er viktige installasjoner i mange fugleområder. De gjør det lettere for fuglekikkere og andre besøkende å oppleve fuglelivet på en skånsom og bærekraftig måte, og de kanalisere ferdselen i sårbare områder. I mange tilfeller bidrar også installasjonene til å gjøre naturopplevelser tilgjengelige for bevegelseshemmede.

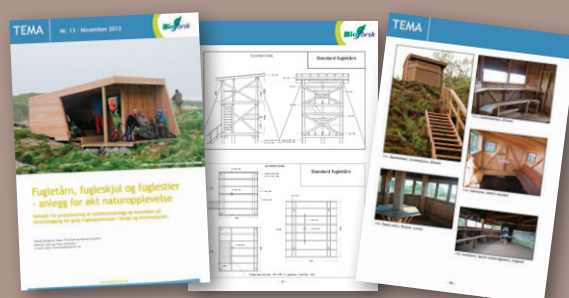
Les mer:

http://www.bioforsk.no/ikbViewer/page/forside/nyhet?p_document_id=107880

VEILEDERE

I forbindelse med prosjektet «Fuglerturisme i Midt- og Øst-Finnmark» er det utviklet en veileder for prosjektering av publikumsanlegg og eksempler på tilrettelegging for gode fugleopplevelser i Norge og internasjonalt.

http://www.bioforsk.no/ikbViewer/Content/107792/Bioforsk%20TEMA%20Fuglet%C3%A5rn_smaller.pdf

Bruk og tilrettelegging av områder: Hva skal vi forholde oss til?

I Norge gir allemannsretten rett til ferdsel og opphold i norsk natur. Det siktes her til utmark, som er udyrkete områder, f.eks. vann, myr, holmer, skog, fjell osv. (Havet beregnes som verken innmark eller utmark, og det finnes egne bestemmelser for ferdsel og opphold på havet). I tillegg til ferdsel og opphold er det lov å høste av naturen, f.eks. plukke sopp og fiske saltvannsfiske.

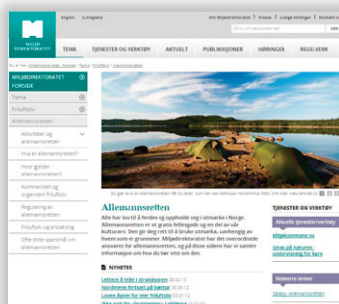
Likevel skal aktivitetene ikke være til ulempe for grunneieren eller andre, eller være skadelig for naturen. Allemannsretten begrenses av spesielle bestemmelser angående moltebærplukking i Nord-Norge, samt lokale reguleringsplaner, eller forskrifter og regler i forbindelse med vern og fredning som gjelder spesifikke arter eller områder. Det stilles strengere krav når det gjelder ferdsel på sykkel eller hest, og ferdsel med motorkjøretøy er ikke inkludert i allemannsretten. Det samme gjelder fiske i ferskvann og jakt.

Det er viktig at plantegningene utarbeides på kartgrunnlag, i lengde- og tverrprofil. I Plan- og bygningsloven kan vi lese at «kommunen skal sørge for at det foreligger et oppdatert offentlig kartgrunnlag for de formål som omhandles i loven. Staten skal stille til rådighet nasjonale kartdata for alle kommuner. Statlige, regionale og kommunale organer skal legge stedfestet informasjon til rette slik at informasjonen er lett tilgjengelig for bruk i plan- og byggesaksbehandling. Kartgrunnlaget skal også kunne nyttes til andre offentlige og private formål.» Se videre Plan- og bygningsloven, §2.1 Kart og stedfestet informasjon.

Turer som er organisert i regi av lag og foreninger kan også falle innenfor organisert virksomhet.

Når områder skal tas i bruk gjennom organisert virksomhet, forutsettes skriftlige avtaler med grunneier(e), dersom det kan medføre skade eller ulempe. Ofte er organisert ferdsel av kommersiell art, men ikke nødvendigvis. Turer som er organisert i regi av lag og foreninger kan også falle innenfor organisert virksomhet, som f.eks. friluftsmøter eller idrettsstevner, der det skal settes opp en sperring og folk samles ved start eller innkomst. Som tommelregel kan man si at organisert ferdsel er ferdsel som foregår over tid og på et avgrenset område. Eksempler på organisert virksomhet er hesteklubbaktiviteter, sykkeløp og guidete turer.

Når bruk omfatter fysiske inngrep kreves det alltid godkjenning fra grunneier. Skal man søke om tilskudd for å finansiere tiltaket, forutsettes det mange steder skriftlige avtaler med grunneier(e). Det stilles forskjellige krav til disse avtalene, f.eks. når det gjelder avtalens lengde. Det finnes standardiserte avtaler som gjerne kan brukes, f.eks. «avtale om tilrettelegging av spesielle steder», «avtale om tilrettelegging og merking av turstier», «avtale om tilrettelegging av naturlekeplass», osv.

For mer informasjon om allemannsretten se temaside på hjemmesiden til Miljødirektoratet. Her finnes også mer informasjon om hvor allemannsretten gjelder og hvor grensen går imellom utmark og innmark (der adgang er begrenset).

www.miljodirektoratet.no/no/Tema/Friluftsliv/Allemannsretten/

PUBLIKASJONER

Miljødirektoratet har utviklet en brosjyre om allemannsretten. (Nummer M-84, publisert 28.05.2015)

<http://www.miljodirektoratet.no/Documents/publikasjoner/M84/M84.pdf>

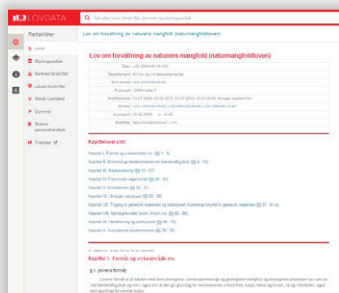
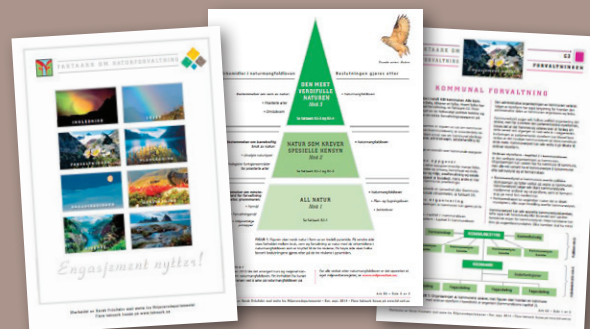

Det er utviklet et undervisningsopplegg om allemannsretten for grunn- og ungdomsskolen som ligger fritt tilgjengelig for organisasjoner og folk flest.

www.salaby.no/allemannsretten

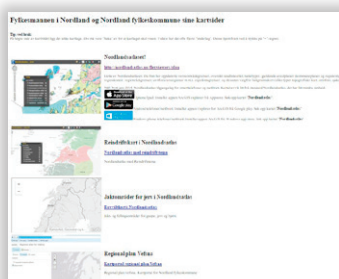
PUBLIKASJONER

Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO) har med støtte fra Miljøverndepartementet utarbeidet en serie faktaark om naturforvaltning – Engasjement nytter. Faktaarkene tar for seg tema innenfor natur- og friluftsliv, som lover, forvaltning, planlegging og mer. Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) har med støtte fra Direktoratet for naturforvaltning utarbeidet faktaark om vannforvaltning. Faktaarkene kan leses ned på www.fnf-nett.no.

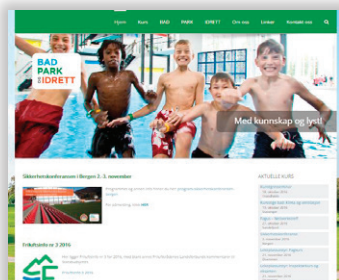
På lovdata.no publiseres alle gjeldende norske lover og forskrifter, traktater og nye dommer. Her finner du mer informasjon om aktuelle lover i forbindelse med utvikling av friluftslivsområder, f.eks. naturmangfoldsloven, friluftslvsloven, viltloven, lakse- og innlandsfiskeloven, fjellloven, motorferdselloven, osv.

www.lovdata.no

Fylkesmannen i Nordland og Nordland fylkeskommunes kartsider med kart over jakt, fiske- og viltforvaltning, naturvern, gjeldende arealplaner m.m.

www.nordlandsatlas.no

Hjemmesiden til landslaget for park-, idretts- og friluftsanlegg

www.parkogidrett.no

Gjør deg kjent med gjeldende planer og strategier

Kommuneplanen er den overordnede planen for et område. Denne legger føringer for hvordan grunneiere skal gå fram for å kunne benytte områder til næringsformål samt hvilke typer næringsformål som er tillatt. Videre er det viktig å sette seg inn i aktuelle planer som gjelder i kommunen, f.eks. kulturminneplan, friluftslivsplan, reguleringsplaner osv.

Planer om fysisk tilrettelegging innenfor et avgrenset område bør settes i forhold til kommunens arealplanlegging: tiltaket burde være i tråd med gjeldende arealbruk i reguleringsplanen eller arealdelen til kommuneplanen. I noen tilfeller er det også aktuelt å inkludere regionale planer, interkommunale planer eller fylkesplaner. Det er lurt å gjøre dette allerede i planleggingsfasen. Dette bidrar også til større sikkerhet mot

Det er viktig å sette seg inn i aktuelle planer som gjelder i kommunen, f.eks. kulturminneplan, friluftslivsplan, reguleringsplaner osv.

omdisponering, f.eks. ved å bli inkludert i arealplaner. I noen tilfeller er tiltakende mer omfattende, og da er det også nødvendig å tenke på andre sikringsformer, gjennom avtale med eller uten vederlag (tinglyst eller ikke tinglyst), ved å berøpe seg på rett til å merke turtraseer og løyper etter Friluftslovens paragraf 35, gjennom erverv (f.eks. som frivillig avtale om kjøp), bruk av offentlig forkjøpsrett etter konsesjonsloven, ekspropriasjon etter Plan- og bygningsloven eller etter Oregningsloven.

PUBLIKASJONER

Nasjonal strategi for et aktivt friluftsliv. En satsing på friluftsliv i hverdagen 2014-2020.

www.regjeringen.no/contentassets/4061fdb13c834bccaebed8b920f9e94b/t-1535.pdf

PUBLIKASJONER

Strategi for stedsutvikling (2015) ved Nordland fylke.

www.nfk.no/Handlers/fh.ashx?Mid1=5059&FilId=36287

PUBLIKASJONER

Fylkesplan for Nordland 2013-2025.

<https://www.nfk.no/Handlers/fh.ashx?MId1=5056&FilId=20596>

PUBLIKASJONER

Regional planstrategi for Nordland 2016-2020
Del 1: kunnskapsgrunnlaget.

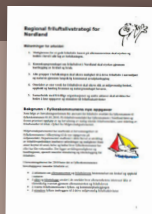
<https://www.nfk.no/Handlers/fh.ashx?FilId=11866>

PUBLIKASJONER

Regional planstrategi for Nordland 2016-2020
Del 2: utfordringer, muligheter og prioriterte planoppgaver i Nordland.

<https://www.nfk.no/Handlers/fh.ashx?MId1=15411&FilId=39864>

PUBLIKASJONER

Regional friluftslivsstrategi ved Nordland fylke
2010-2015. Neste strategi er under utvikling.

<http://www.nfk.no/Filnedlasting.aspx?MId1=3191&FilId=11493>

PUBLIKASJONER

Reiselivsstrategi for Nordland 2011-2015.
Neste strategi er under utvikling.

<http://www.nfk.no/Handlers/fh.ashx?FilId=11229>

PUBLIKASJONER

Innovasjonsstrategi for Nordland 2014-2020.

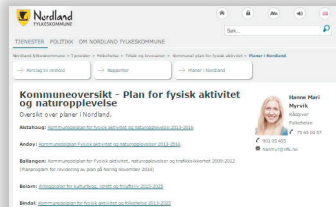
<https://www.nfk.no/Handlers/fh.ashx?MId1=15450&FilId=34879>

PUBLIKASJONER

Kommuneplanens arealdel 2013-2024. Mer informasjon og dokumenter angående kommuneplanens arealdel finnes på kommunen sine sider, under «organisasjon» og så under «planer».

<http://www.andoy.kommune.no/handlers/fh.ashx?FilId=20101>

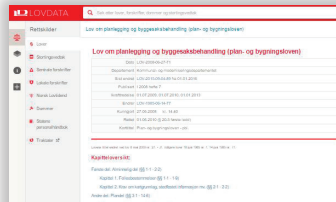
Kommunedelplan for fysisk aktivitet og naturopplevelser 2017-2020 er under utarbeidelse. Kommunale planer for fysisk aktivitet publiseres også på sider til Nordland fylke.

www.nfk.no/tjenester/folkehelse/tiltak-og-levevaner

REGULERINGSPLAN

En reguleringsplan er et detaljert arealplankart for et avgrenset område. Den inneholder bestemmelser for bruk, vern og utforming av arealer og fysiske omgivelser. Gjennom en reguleringsplan kan det legges føringer for fellesfunksjoner i et område. Reguleringsplaner kan utarbeides både av offentlige og private aktører, men skal vedtas av kommunestyret. Når den er vedtatt blir den juridisk bindende for både nye tiltak og utvidelse av eksisterende tiltak.

Det skilles mellom to typer reguleringsplan: områderegulering og detaljregulering. I de tilfellene der områderegulering eller detaljregulering medfører en vesentlig endring av vedtatt kommuneplan, er det krav om en konsekvensutredning av planens virkning på miljø og samfunn.

Mer informasjon om bestemmelser rundt reguleringsplanen finnes på lovdata under plan og bygningsloven, og for mer informasjon kan det også tas kontakt med kommunen.

www.lovdata.no

Se på regjeringens temaside om planlegging etter plan- og bygningsloven. Her finnes nasjonal produktspesifikasjon for arealplan og digitalt planregister som gir mer informasjon om hvordan arealformål og hensynsoner skal avmerkes.

www.planlegging.no

PUBLIKASJONER

Miljøverndepartementet har utarbeidet en egen veileder som gir mer informasjon om reguleringsplan og kommuneplanens arealdel med tilhørende arealkategorier og bestemmelser.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/0f066ff0c1b84446bc7a886402dca611/t-1490.pdf>

SKILTING TIL OMRÅDER LANGS OFFENTLIGE VEIER

Adkomster til friluftsområder og startpunkter på løyper ligger gjerne ved veien. Er det ønsket om å sette opp skilter langs offentlig vei inn til områdene, skal det henvendes til veimyndighetene. Disse bestemmer hvor skiltene settes opp, og står for produksjon, oppsetting og vedlikehold. Det er søknadsplikt for oppsett av skilt som viser til parkeringsplasser og løyper. Det samme gjelder oppsett av informasjonstavler dersom de er rettet mot, eller synlig for de vegfarende, og ellers dersom de settes opp på veggrunn.

Det skal søkes til kommunen i forbindelse med oppsetting av skilter ved kommunale veier. Det skal søkes hos Statens vegvesen/regionvegkontoret om oppsetting av skilt ved riks- fylkes- og private veier. Dette inkluderer virksomhetsvisning, løpesystemer og friluftsområder. Gjelder det ikke-kommersielle tilbud, dekker vegvesenet kostnader. En viktig forutsetning er at det er tilrettelagt med avkjøring, kapasitet for parkering og skilting eller informasjonstavler på stedet. Det er ikke tillatt å sette opp offentlige skilter på private områder, men unntak kan gjøres gjennom et eget vedtak av skiltmyndighetene.

Når det gjelder denne type skilting er det utformet standardiserte skilt. Aktuelt for friluftslivsområder er skilt som f.eks. gir informasjon om type område, tilrettelegging, aktiviteter osv. For severdigheter av stor nasjonal eller internasjonal verdi kan vegdirektoratet også godkjenne bruk av spesielt utviklede symboler.

Aktuelle lover ifm. skilting: Vegtrafikkloven, paragraf 5 «skilter m.m.»
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1965-06-18-4>

PUBLIKASJONER

Skiltbrosjyren gir oversikt over alle trafikkskiltene. Spesielt aktuelt er siden med serviceskiltene.

http://www.vegvesen.no/trafikkinformasjon/Lover+og+regler/Trafikkskilt/_attachment/1089676?_ts=1511acde580&fast_title=Skiltbrosjyre-2015.pdf

PUBLIKASJONER

Vegdirektoratet har utarbeidet en håndbok, V323, som gjelder reklame og oppsett av informasjonsskilt.

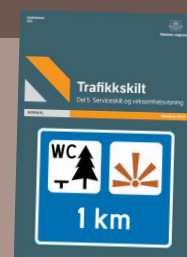
http://www.vegvesen.no/_attachment/61470/binary/964044?fast_title=H%C3%A5ndbok+V323+Reklame+og+trafikkfare.pdf

PUBLIKASJONER

Håndbok N300 del 1 og del 5 er også aktuelle, som omtaler oppsett av service- og virksomhetsvisning, samt offentlige skilt langs offentlig vei.

http://www.vegvesen.no/_attachment/69738

Naturvennlig tilrettelegging

Med naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv tenkes det på at inngrepene bidrar til å ivareta opplevelseskvaliteter og samtidig fører til minst mulig miljøbelastning og ingen unødige inngrep i natur og kulturlandskapet. Inngrepene skal med andre ord utføres på en mest mulig naturvennlig måte, der bruk av bærekraftig og naturvennlig materialvalg prioriteres. Samtidig skal det tas sikte på at vegetasjonen, dyreliv, kulturminner osv. ikke påvirkes negativt av inngrepene.

Naturvennlig tilrettelegging innebærer også at inngrepene passer inn i landskapet, ved at det tas hensyn til den naturlige landskapsformen. For eksempel skal turveier gjerne følge naturlige linjedrag. Ofte velges det å bruke gamle ferdselsruter. Ved bygging av toaletter, turhytter, grillsteder og mer skal det gjerne velges bygningstyper som ikke bryter med lokal byggeskikk.

PUBLIKASJONER

Ved direktoratet for naturforvaltning er det utarbeidet veilederen «Naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv». Det er et detaljert verk som tar punktvis for seg diverse tilretteleggingstiltak, samt en gjennomgang av hvordan tiltakene planlegges og utføres. Over 60 sider med konkrete eksempler på infotavler, skilt og merker; parkeringsplasser; turveier, turstier og skiløyper, natur- og kulturstier, broer og klopper, brygger og fortøyningsplasser, badeplasser m.m.

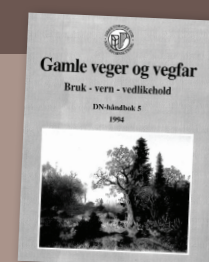
<http://www.miljodirektoratet.no/old/dirnat/attachment/1554/H%C3%A5ndbok%2027-2006.pdf-redigert.pdf>

PUBLIKASJONER

«Gamle veger og vegfar: bruk, vern, vedlikehold» er utviklet ved miljødirektoratet.

<http://www.miljodirektoratet.no/old/dirnat/attachment/398/DN-h%C3%A5ndbok%205-1994.pdf>

Universell utforming

På lovdata kan vi lese at formålet ved Lov om friluftslivet (<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1957-06-28-16>) er «å verne friluftslivets naturgrunnlag og sikre allmenhetens rett til ferdsel, opphold m.v. i naturen, slik at muligheten til å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet bevares og fremmes.»

Når et friluftsområde skal tilrettelegges, skal det tas hensyn til brukergruppa. Universell utforming av friluftsområder tar sikte på at alle har mulighet til naturopplevelse, uansett alder og ferdighetsnivå. Godt tilrettelagte områder gir gjerne økt attraktivitet.

Blir et område utformet etter prinsippene om universell utforming, betyr det også at det tenkes sammenhengende: Det er tilrettelagt helt fra ankomstplass og gjennom alle aktivitetene.

Noen ganger gjør f.eks. landskapstypen at det ikke er mulig å tilrettelegge for rullestolbrukere. Likevel kan det også i slike tilfeller utføres tiltak som øker tilgjengelighet, for eksempel tiltak som hjelper personer med nedsatt gangfunksjon, eller synshemmede.

NEDSATT FUNKSJONSEVNE

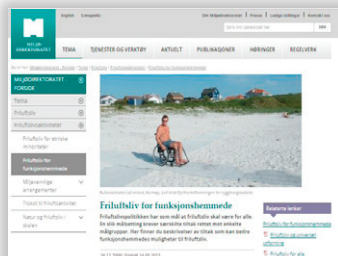
«Flere hundre tusen mennesker i Norge har nedsatt funksjonsevne. Enkelte funksjonsnedsettelse er synlige, andre usynlige. For noen mennesker er det en vedvarende situasjon, for andre en fase i livet. De fleste av oss vil oppleve nedsatt funksjonsevne i deler av livet, for eksempel i forbindelse med sykdom, skade, graviditet eller alderdom. Tiltak som er utformet med tanke på mangfoldet i befolkningen og etter prinsippene om universell utforming, vil være funksjonelle og ha kvaliteter som alle vil ha glede og nytte av.»

Les mer i veilederen Friluftsliv og universell utforming skrevet av Unn Christensen og Deltasenteret, utgitt juni 2010.

AKTUELLE LOVER OM UNIVERSELL UTFORMING

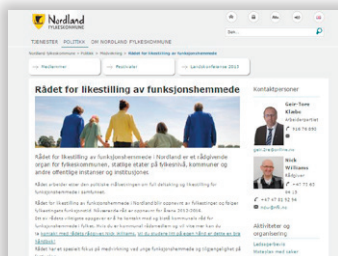
I Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2013-06-21-61?q=tilgjengelighetsloven>) kan vi lese følgende: «Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene, inkludert informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), slik at virksomhetens alminnelige funksjon kan benyttes av flest mulig.» Videre står det spesifisert at «Offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten har plikt til å sikre universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjon så langt det ikke medfører en uforholdsmessig byrde for virksomheten.»

I Plan- og bygningsloven (https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71/KAPITTEL_1-1#KAPITTEL_1-1) står det at «prinsippet om universell utforming skal ivaretas i planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak».

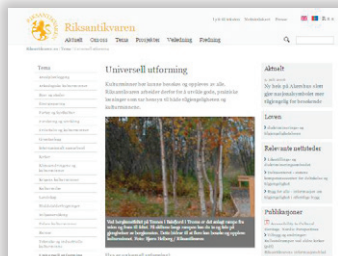
Mer informasjon om tema friluftsliv for funksjonshemmede med lenker til diverse veiledere på miljødirektoratet sine sider.

www.miljodirektoratet.no/no/Tema/Friluftsliv/Aktiviteter/Friluftsliv-for-funksjonshemmede/

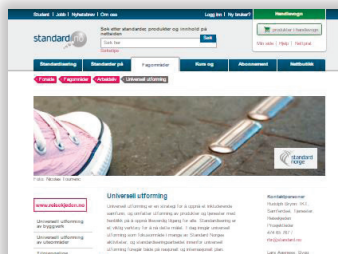
Informasjon om Rådet for likestilling av funksjonshemmede ved Nordland Fylke.

www.nfk.no/politikk/medvirkning/funksjonshemmede/

Mer informasjon om universell utforming på sidene til riksantikvaren, med spesielt fokus på tilrettelegging av kulturminner.

www.riksantikvaren.no/Tema/Universell-utforming

Standard Norges temaside for universell utforming, bl.a. med fokus på tilgjengelige reiselivsmål og universell utforming i reisekjeden.

www.standard.no/fagomrader/arbeidsmiljo-og-hms/universell-utforming

PUBLIKASJONER

Veileder «Friluftsliv og universell utforming» er utarbeidet av Unn Christensen og Deltasenteret, utgitt juni 2010. Veilederen viser til konkrete eksempler på tiltak innen fysisk tilrettelegging i forskjellige norske kommuner, med informasjon om organisering, økonomi, samarbeidspartnere osv. i de forskjellige prosjektene.

<http://www.miljodirektoratet.no/global/dokumenter/tema/friluftsliv/Friluftsliv%20og%20universell%20utforming%20konkurranse%202009.pdf>

PUBLIKASJONER

Direktoratet for naturforvaltning Friluftsliv for funksjonshemmede. Anbefalinger om tiltak for å bedre funksjonshemmedes muligheter til friluftsliv DN-Utredning 2003-4

<http://www.miljodirektoratet.no/old/dirnat/attachment/1065/DN-utredning%202003-4%20Friluftsliv%20for%20funksjons-hemmede.pdf>

PUBLIKASJONER

HLFs tilgjengelighets guide: hvordan skape et tilgjengelig samfunn for hørselshemmede.

<https://www.hlf.no/globalassets/brosjyrer/hlf-tilgjengelighetsguide.pdf>

PUBLIKASJONER

Her kan regjeringens handlingsplan for universell utforming 2015-2019 lastes ned.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/b335313065f440f6bd7cc203a8e0ce2d/regjeringens-handlingsplan-for-universell-utforming-2015-2019-1.pdf>

PUBLIKASJONER

«Gode råd og tips for bedre lesbarhet – klarer dine kunder å lese det du skriver?».

http://uleselig.no/downloads/blindeforbundet_uleselig_brosjyre.pdf

Områder som er vernet eller sikret

I områder som er vernet stilles det spesifikke krav, blant annet til hvordan området kan brukes. Man sier at i verneområder er all ferdsel regulert.

All organisert ferdsel til fots og på ski som ikke følger merkede stier og løyper anses som ferdsel som kan skade naturmiljøet. (Med organisert ferdsel tenkes det på: ferdsel der en person, lag, skoleklasse, firma eller lignende planlegger, koordinerer og arrangerer turer, eller en virksomhet med grupper av deltakere, en aktivitet som gjentas eller der aktiviteten er kunngjort eller markedsført på forhånd.)

Når det gjelder tilrettelegging av friluftslivsområder, landskapsvernområder, naturreservater og nasjonalparker er det utviklet en egen profilbank ved Miljødirektoratet. Det er utarbeidet grafiske profiler som gir føringer for bruk av bilder, skrifttyper, farger og grafiske elementer.

Statlig sikrede friluftslivsområder

Statlig sikrede friluftslivsområder er enten kjøpt av staten eller inngår i en avtale om varig bruksrett. I Andøy kommune finnes det tre statlig sikrede friluftslivsområder: området «Sandstrand og holmene» på Andenes, området «Vestbyen på Andenes» og området «Jernaldergården ved Åse». Det er staten, ved Miljødirektoratet, som har det overordnede forvaltningsansvaret, men store deler av forvaltningen er delegert til fylkesmannen, fylkeskommunen, kommunene og interkommunale friluftsråd.

Det forvaltes to tilskuddsposter, en til erverv av nye områder og en til forvaltning og tilrettelegging i de eksisterende. Kommuner og interkommunale friluftsråd kan søke støtte til tilrettelegging, som kan være oppsett av toaletter, etablering av stier og skilting av området. Tilrettelegging som støttes skal ha dette som hovedmål:

- Å minske de fysiske barrierene for friluftsliv og dermed legge til rette for økt friluftslivsaktivitet.
- Å hindre at friluftslivsaktivitet fører til unødige naturinngrep, slitasje og forstyrrelser på plante- og dyrelivet, kulturminner og kulturmiljøer. Naturens mangfold skal forvaltes i henhold til Naturmangfoldslovens bestemmelser.

PUBLIKASJONER

Når nye friluftslivsområder sikres, kan Miljødirektoratet gi tilskudd til å lage informasjonstavler. For mer informasjon se heftet «Friluftsliv for alltid: statlig sikring og tilrettelegging av friluftslivs-områder».

<http://www.miljodirektoratet.no/Documents/publikasjoner/M462/M462.pdf>

Friluftsrådenes Landsforbund (FL) er et landsomfattende samarbeidsorgan for interkommunale friluftsråd. FLs hovedoppgave er å arbeide for styrking av det allmenne friluftsliv gjennom egne initiativ og ved å støtte arbeidet til tilsluttede friluftsråd.

www.friluftsrad.no

PUBLIKASJONER

Nasjonal handlingsplan for statlig sikring og tilrettelegging av friluftslivsområder.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/16af717dac1949179ab3b1e105d34fa0/t-1534.pdf>

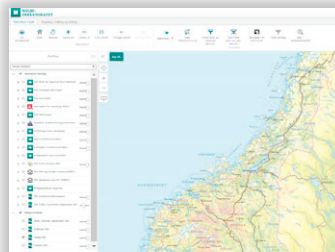

Naturreservater og landskapsvernområder

I Andøy kommune har vi to typer vernestatus, landskapsvernområde og naturrestat.

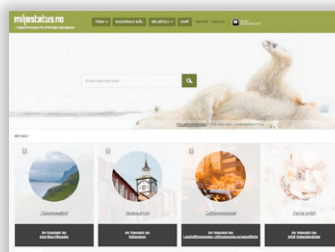
Landskapsvern er den mildeste verneformen og brukes gjerne i randsonene til nasjonalparker. Naturrestat er den strengeste formen for områdevern, med større regulering av ferdsel enn i en nasjonalpark. Hvert enkelt landskapsvernområde og naturrestat har egen forskrift. Forskriftene finnes på Lovdata sine hjemmesider.

Har dere planer om å ta i bruk vernede områder gjennom aktivitet? Ta kontakt med forvaltningsmyndighet for verneområdet for å avklare hvilke tiltak som det må søkes om.

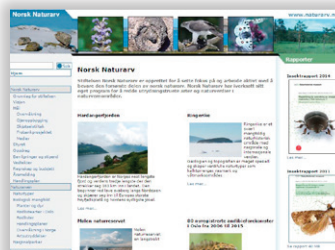
Naturbase kart er utviklet ved Miljødirektoratet. Naturbase gir kartfestet informasjon om utvalgte natur- og friluftslivsområder.

<http://kart.naturbase.no>

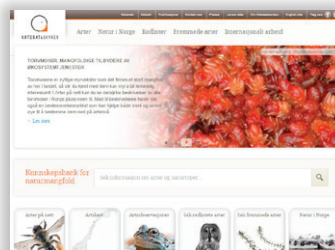
Offentlig informasjon om miljøets tilstand og utvikling. Mange forskjellige karttjenester er tilgjengelig her, fra kulturminner, til klima, vann, biologisk mangfold m.m. Her finnes også mer informasjon om de forskjellige naturvernområder som vi har i kommunen.

www.miljostatus.no

Hjemmesiden til stiftelsen norsk kulturarv. Stiftelsen har som formål å bevare og formidle landets naturarv. Stiftelsen arbeider også aktivt for å sikre og restaurere artsmangfoldet i natur- og kulturlandskap.

<http://www.naturarv.no/>

Nasjonal kunnskapsbank for biologisk mangfold. Hovedmålet bak hjemmesiden er formidling av oppdatert og lett tilgjengelig informasjon om arter og naturtyper.

www.artsdatabanken.no

Norsk institutt for naturforskning. Her finnes mange verdifulle statistikker, publikasjoner og mer.

www.nina.no

Norsk institutt for bioøkonomi. Instituttet forsker og leverer kunnskap om mat- og plante-produksjon, miljø, kart, arealbruk, genressurser, skog, foretaks-, nærings- og samfunnsøkonomi.

www.nibio.no

Kulturminner og kulturminnemiljøer

Med begrepet kulturminner mener vi både materielle og immaterielle spor etter menneskelig virksomhet, som for eksempel gjenstander og steder det knytter seg historiske hendelser, tro og tradisjon til.

I kulturminneloven understrekes det at kulturminner skal ivaretas «som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoner opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet». Det skjuler seg historier bak kulturminner og kulturminnemiljøer, som bidrar til en historisk forankring for lokalbefolkningen. Kulturminner kan skapes om til severdigheter og tilrettelegges for besøkende.

Kulturminner har forskjellige vernestatus. Kulturminner kan fredes etter vedtak, og lov om kulturminner sier at alle kulturminner som er eldre enn fra 1537 er automatisk fredete kulturminner. (Disse ble tidligere kalt for fornminner). Også samiske kulturminner som er eldre enn 100 år er automatisk fredet, som betyr at det kommer nye fredete samiske kulturminner hvert år. Til slutt er alle bygninger erklært stående fra 1650 også automatisk fredet.

Når kulturminner er automatisk fredet betyr det at de er fredet uten vedtak eller registrering. Dette betyr at selv om et kulturminne ikke står registrert i databasen, kan det hende at det er snakk om et fredet kulturminne. Dette gjelder kulturminner som er synlig, men også de som ikke er synlig fordi de ligger under markoverflaten, som f.eks. en grav, en overgrodd tuft, osv.

For automatiske fredete kulturminner gjelder det et inngrepsforbud. Med «å gjøre inngrep» siktes det på tiltak som er «egnet til å skade, ødelegge, grave ut, flytte, forandre, tildekke, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredet kulturminne eller fremkalle fare for at dette kan skje». Dette betyr også at når et hittil ukjent automatisk fredet kulturminne blir funnet, det er imot loven å gjøre slike inngrep. Inngrepsforbudet gjelder fredete kulturminner men også området som ligger innenfor 5 meter fra kulturminnets ytterkant («sikringssonen»). I noen tilfeller er dette området enda større, men det må i så fall fastsettes gjennom enkeltvedtak.

SØKNADSPLIKT

Mange tiltak er søknadspliktige etter kulturminneloven, selv når de ikke er søknadspliktige etter andre lowerk som plan- og bygningsloven. Det skal søkes om tillatelse for tiltak som kan medføre inngrep i automatisk fredete kulturminner. Dette gjelder uavhengig av om kulturminnet er registrert eller ikke. Det skal tas kontakt med fylkeskommunen eller sametinget for å avklare dagens status til kulturminnet.

Er kulturminnet en bygning som du eier, er det slik at alle endringer utover alminnelig vedlikehold krever godkjenning på forhånd fra fylkeskommunen. Det kan være vanskelig å selv vurdere hva som oppfattes som vedlikehold og hva som oppfattes som endringer. Det er derfor lurt å ta kontakt med fylkeskommune i et tidlig stadium. Som eier av et kulturminne kan du få hjelp: både fylkeskommunen og riksantikvaren har ansvar for oppfølging og veiledning.

DATABASER OVER KULTURMINNER

Kulturminner som er fredet står gjerne registrert i Askeladden, Riksantikvarens offisielle database over fredet kulturminner og kulturmiljø i Norge. Websiden Kulturminnesøk er publikumsutgaven og er åpent for alle. Her kan man bl.a. finne mer ut om vernestatus til spesifikke kulturminner. Likevel er det viktig å huske at databasene ikke er komplette. Når kulturminner er automatisk fredet, betyr dette at de er fredet uten vedtak og registrering.

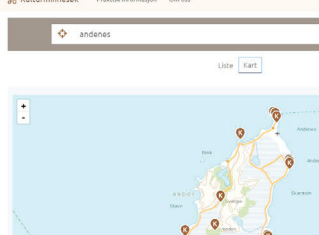
Askeladden

Askeladden, Riksantikvarens offisielle database over fredete kulturminner og kulturmiljø i Norge. Også andre brukergrupper som kan dokumentere behov for tilleggsinformasjon om kulturminner og kulturmiljø kan få tilgang til denne databasen, f.eks. forskere.

<https://askeladden.ra.no/Askeladden/Pages/LoginPage.aspx>

Kulturminnesøk Praktisk informasjon Om oss

Publikumsutgaven som er åpent for alle. Her kan man bl.a. finne mer ut om vernestatus til spesifikke kulturminner.

www.kulturminnesok.no

På disse sidene forklares en del viktige begrep som omtaler kulturminnenes fredningsstatus.

<http://www.riksantikvaren.no/Fredning/Fredet-vern-vernverdig>

<http://www.riksantikvaren.no/Fredning/Fredningsstatus>

NÅR MAN FINNER KULTURMINNER

Hva skal man ta hensyn til når man eier et fredet kulturminne, eller når kulturminnet er plassert på egen eiendom, f.eks. en vikinggrav?

Kanskje støter man ved vanlig jordarbeid (eller annet lovlig tiltak) på et ukjent kulturminne. En vanlig feiloppfatning er at dette betyr at de må betale for eventuelle undersøkelser om det gjøres arkeologiske funn på eiendommen. Slik er det ikke. Derimot er det viktig å stanse arbeidet umiddelbart og melde ifra om funnet til fylkeskommunen/Sametinget. Arkeologer kan fortelle mer om funnet, og i noen tilfeller ønsker de en mer detaljert undersøkelse. Det er viktig at funnet ikke tas opp eller børstes av for jord – mye verdifull informasjon forsvinner når dette gjøres. Tildekk heller funnet igjen med jord og marker funnstedet.

Riksantikvaren kan fastsette finnerlønn for løse kulturminner, som deles likt mellom finner og grunneier. Husk at også løse kulturminner er statens eiendom, f.eks. mynter, smykker, redskaper osv.

Les mer: Jørn Holme, «Kulturminner – en investering», i Kommunal rapport, torsdag 11. august 2011, debatt, 19.

PUBLIKASJONER

Fredningsstrategi mot 2020. Riksantikvaren har utarbeidet en strategi for fremtidige fredninger der det er valgt ut ti prioriterte tema.

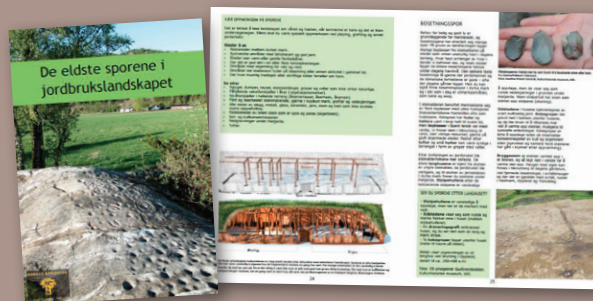
<http://www.riksantikvaren.no/Fredning/Fredningsstrategi-mot-2020>

PUBLIKASJONER

De eldste sporene i jordbrukslandskapet» er utarbeidet av Norsk Bondelag i samarbeid med Landbruksdepartementet og Riksantikvaren. Heftet setter fokus på kulturminner som er eldre enn reformasjoner (tidligere kalt for «forminner») og utfordringer ved aktivt jordbruk i kombinasjon med kulturminnevern.

http://www.bondelaget.no/getfile.php/13734868/Nettbutikk/Kunnskapsmaterieell/De_eldste_sporene%20Riksantikvaren%20og%20Bondelaget.pdf

PUBLIKASJONER

Kommunen har utarbeidet temaplan for kulturminner.

<http://www.andoy.kommune.no/handlers/fh.ashx?FillId=20849>

PUBLIKASJONER

På www.kulturminnefondet.no ligger det veiledere, PDF filer som kan lastes ned gratis, blant annet med informasjon om konkrete restaureringstiltak, som istandsetting steinfjøs, istandsetting tak tekket med never, og mer. <http://kulturminnefondet.no/soknad/praktisk-istandsetting/> Se også informasjon om viktige aktører og forvaltning ifm. kulturminner og -miljøer:

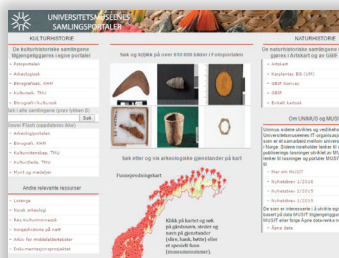
<http://kulturminnefondet.no/wp-content/uploads/2016/06/2.1-Viktige-akt%C3%B8rer-i-norsk-kulturminneforvaltning.pdf>

PUBLIKASJONER

For mer informasjon om hvordan kulturminner er beskyttet i verneområdene og hvilket ansvar forvaltningsmyndighetene har for å ivareta kulturminner er det utarbeidet en veileder ved Miljødirektoratet og Riksantikvaren: «Kulturminner i områder vernet etter naturmangfoldloven».

<http://www.miljodirektoratet.no/Documents/publikasjoner/M420/M420.pdf>

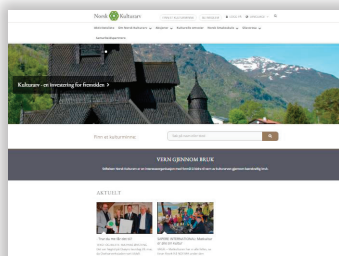
Universitetsmuseenes samlingsportal. Her får du tilgang til databaser der det ligger flere hundre tusen gjenstander registrert. Universitetsmuseene har fått tillagt forvaltningsansvaret for løse kulturminner.

www.unimus.no

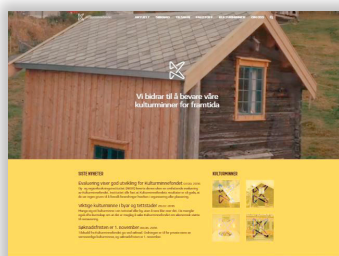
Kulturvernforbundet er en paraplyorganisasjon som jobber for å bedre vilkårene for det frivillige kulturvernet.

www.kulturvern.no

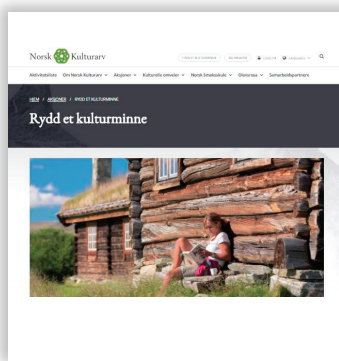
Stiftelsen Norsk Kulturarv har som visjon å bidra til verdiskaping: Kulturminner som blir brukt aktivt, skaper tilhørighet og identitet.

www.kulturarv.no

Kulturminnefondet er en tilskuddsordning for bevaring av kulturminner og kulturmiljøer, og et viktig virkemiddel for bevaring av privateide kulturminner, som får sin bevilgning over statsbudsjettet gjennom eget tildelingsbrev fra Klima- og miljødepartementet. Midlene brukes til tildeling av prosjektmidler og drift.

www.kulturminnefondet.no

Norsk Kulturarv lanserer nå sin niende aksjon «Rydd et kulturminne». Aksjonen retter seg mot barn og ungdom under 18 år og kombinerer praktisk arbeid med kunnskap om kulturarven i nærmiljøet. Barn og ungdom over hele landet inviteres til innsats for bevaring av kulturminner: Å rydde, skilte eller på annen måte vedlikeholde kulturminner eller kulturmiljø i sitt nærområde slik at de blir synlige og tilgjengelige for publikum.

www.miljolare.no/aktiviteter/kulturminner/rydding/

FORMIDLING AV KULTURMINNER OG RIKSANTIKVARENS BEVARINGSPROGRAM

Formidling av kulturminner øker gjerne opplevelsesverdien og setter kulturminnet i en større kontekst. Videre kan formidling bidra til motvirkning av ødeleggelse av kulturminner.

Riksantikvaren har 10 bevaringsprogram som jobber opp mot istandsetting av fredete og verneverdige kulturminner. Det ønskes nå å sette fokus på «bevaringsprogrammet for utvalgte arkeologiske kulturminne» (BARK), som er en tiårig satsing på skjøtsel og tilrettelegging av arkeologiske kulturminner og kulturmiljø. Målet for BARK er at rundt 450 arkeologiske kulturminner eller kulturmiljø skal sikres og bli gjort tilgjengelig for publikum. Dette betyr i gjennomsnitt et kulturminne i hver kommune og en større lokalitet i hvert fylke. Mer informasjon om bevaringsprogramm ved Riksantikvaren: <http://www.riksantikvaren.no/Prosjekter/Bevaringsprogramma>

DISPENSASJON FRA FREDNINGEN

I Kulturminneloven står det i § 8 at det er mulig å søke dispensasjon fra fredning. Dette gjelder f.eks. når det er ønske om endringer i fredete bygninger. I disse tilfeller er det vanlig at kommunen krever reguleringsplan. I reguleringsplanen skal tiltakene spesifiseres og det skal lages forskrift om konsekvensutredning. Av disse søknadene er det over 95% som innvilges, men som regel under forutsetning av at det foretas arkeologisk utgraving.

Det er tiltakshaver som skal dekke kostnadene som er forbundet med både registrering og arkeologisk utgraving. Unntaket er når tiltaket er av mindre størrelse og privat. Det gis også unntak når det foreligger særlig grunnlag for statlig dekning, se § 10.

I § 15a påpekes det at departementet i særlige tilfeller kan gjøre unntak fra vedtak om fredning for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep i det fredete kulturminnet. Videre står det at «blir det satt vilkår for dispensasjonen som fordyrer arbeidet, skal eier eller bruker få helt eller delvis vederlag for denne utgiftsøkningen».

Her finnes oversikt over ansvarsfordeling etter kulturminneloven: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1979-02-09-8785>

Her kan du lese mer om sakshåndtering for tiltak med inngrep på automatisk fredete kulturminner, om meldeplikt, dispensasjon fra den automatiske fredningen og saksgangen og mer: <http://www.miljokommune.no/Temaoversikt/Kulturminner-og-kulturmiljo/Automatisk-fredete-kulturminner/Automatisk-fredete-kulturminner/>

Her ligger søknadsskjema om lov til inngrep i automatisk fredete kulturminner, bakerst i søknadsskjemaet står det også en nærmere forklaring av de forskjellige punktene: <http://www.riksantikvaren.no/Veiledning/Soeknadsskjema>

Hvordan kan arbeidet organiseres gjennom et prosjekt?

Alt begynner med ideer. I noen tilfeller kan ideene realiseres relativt enkelt og hurtig. I mange tilfeller forutsettes det imidlertid et arbeid med nøyere kartlegging av området, for å se hvilke forutsetninger og muligheter landskapet gir. Videre kan det være ønskelig å kunne utrede idégrunnlaget nærmere, og sette flere muligheter opp mot hverandre. I slike tilfeller betyr det en omfattende jobb, før man egentlig kan sette i gang med utførelsen. Det kan derfor være lurt å dele arbeidet opp i flere faser, hvor man ved slutten av hver fase på nytt stiller seg spørsmålet om man skal gå videre – og på hvilken måte. Dette gjøres for eksempel i Prosjektlederprosessen (PLP-modellen) der det skilles mellom forstudie, forprosjekt og hovedprosjekt.

Alt begynner med ideer. I noen tilfeller kan ideene realiseres relativt enkelt og hurtig.

PUBLIKASJONER

«PLP Prosjektlederprosessen: Fra idé til resultat» er en brosjyre utarbeidet av Innovasjon Norge som kort beskriver PLP modellen.

<http://www.innovasjonnorge.no/globalassets/regional-omstilling/verktoy/plp-brosjyre-2015.pdf>

«Hvorfor» er viktigere enn «hva»

Et viktigere spørsmål enn «hva skal vi gjøre?» er «hvorfor skal vi gjøre det?». Her tenkes det på verdier og behov. Ofte er det nemlig slik at de konkrete planene endres, tilpasses og forbedres i løpet av arbeidet. Dette skjer når man i en forstudie eller forprosjekt snakker mer med aktører, ser nøyer på behovene til brukergruppen, studerer ressursene i området, lærer av erfaring fra andre steder osv.

Videre bør man stille spørsmål ved hvem man skal gjøre det sammen med og hvem man skal gjøre det for? Hvem er det egentlig som har interesse og nytte av tiltaket, hvilke behov skal dekkes, og hvem har disse behovene? Det er ofte mengden bruk og brukerbehov som er utgangspunktet for hvilke typer tilrettelegging som passer til et område. Derfor kan det være hensiktsmessig å gjøre brukerundersøkelser og kartlegge dagens bruk av området, samt se på hvilken framtidig bruk er ønsket.

Hvem er viktige aktører for at prosjektet skal lykkes? Tenk på næringsaktører, lokallag, grunneiere osv. Sett av tid til å bli kjent med hverandre: se på felles mål og individuelle mål som aktører kan ha med prosjektet/tiltaket. Hvilke behov ligger bak disse målene? Jo bedre alle kjenner til hverandres behov og ønsker, jo bedre blir resultatet.

egne midler, og samtidig blir det klart hva alle går inn med. Dette er også en del av ressurskartleggingen der man ser på ressursene og kompetanse til aktørene som blir involvert i prosjektet.

Det er viktig å komme fram til en rolle- og ansvarsfordeling: hvem skal stå som (hoved)eier av tiltaket eller prosjektfasen, og hvem blir samarbeidspartner? Hvordan skal arbeidet og ansvaret fordeles, hvordan opprettholdes kommunikasjon med alle som er involvert? Husk at det også er forskjell mellom samarbeidspartner og en sponsor: En samarbeidspartner involveres og deltar i utviklingsarbeidet, mens en sponsor støtter f.eks. ved å gi penger eller sette verktøy til disposisjon.

Hvem er det egentlig som har interesse og nytte av tiltaket, hvilke behov skal dekkes, og hvem har disse behovene?

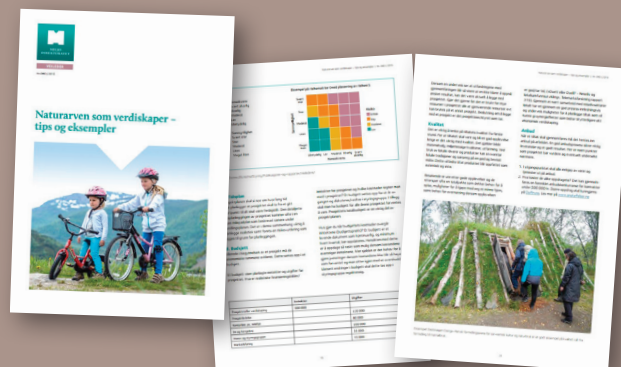
En fremgangsmåte er å organisere en idédugnad, der man inviterer bredt: grunneiere, kommunen og fylket, forvaltningsmyndighetene, lag og foreninger, reiselivs- og næringsaktører, (friluft)organisasjoner, barnehager/skoler osv. Involver flest mulig i denne tidlige idéfasen, dette gir en bredere forankring i utviklingsfasen.

De som involveres i prosjektet skal også bidra til arbeidet. Derfor er det lurt å spørre hvilke forpliktelser de forskjellige aktørene er villige til å påta seg. Diskuter hva som forventes av hverandre, og hva som ønskes oppnådd med et samarbeid. Hva kan hver og en bidra med? Vi har forskjellige sterke og svake sider, forskjellig disponering med tanke på tid og midler. Det kan være lurt å sette dette opp i et skjema. Slik får man både oversikt over det man har som felles, egen innsats og

PUBLIKASJONER

En verdifull veileder er utarbeidet ved Miljødirektoratet «Naturarven som verdiskaper—tips og eksempler». Denne 25-siders veilederen tar deg steg for steg gjennom de forskjellige arbeids-fasene. Den går inn på viktige punkt som eierskap og vedlikehold og inneholder bl.a. mål for samarbeidsavtale.

<http://www.miljodirektoratet.no/Documents/publikasjoner/M380/M380.pdf>

PUBLIKASJONER

Direktoratet for naturforvaltning har utformet en veiledning, «Brukerundersøkelser i naturområder: utforming av spørreskjema».

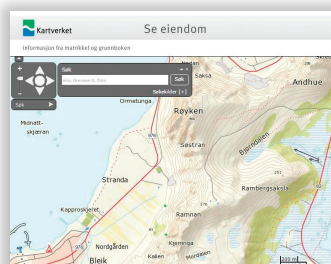
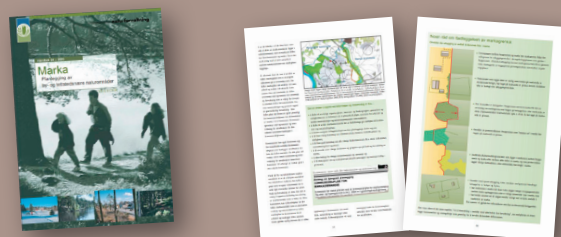
<http://www.miljodirektoratet.no/old/dirnat/attachment/53/>

PUBLIKASJONER

«Marka. Planlegging av by- og tettstedsnære naturområder. Håndbok 24 – 2003.» er utgitt av Direktoratet for naturforvaltning. Veilederen gir en detaljert gjennomføring av planlegging av marka, de by- og tettstedsnære naturområder. Den viser blant annet hvordan arbeidet med en markaplan kan legges opp, og spesifiserer bl.a. planarbeid, nødvendige registreringer og analyser.

<http://www.miljodirektoratet.no/old/dirnat/attachment/383/DN-h%C3%A5ndbok%2024-2003.pdf>

I regi av Nordland fylkeskommune er det gjennomført kartleggingsarbeid av friluftslivsområder. Områdene er bl.a. verdsatt etter bruk, opplevelses-kvaliteter, funksjon, tilrettelegging og tilgjengelighet. På Naturbasen ved Miljødirektoratet kan disse fakta-arkene hentes ut. Disse er verdifulle i utviklingsarbeid, spesielt i starten når det drøftes bestemte tiltak i områdene og som underbyggende informasjon i søknadsprosessen.

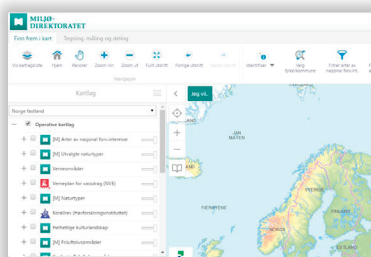
www.kart.naturbase.no

TIPS!

- Tenk gjerne allerede i begynnelsen på mulige utfordringer som kan komme underveis. Hvilke momenter er kritiske? Hvilke utfordringer forventer vi?
- Allerede i forstudien kan man tenke på hvilken kompetanse kreves for å kunne jobbe videre med planene – finnes kompetansen lokalt eller må den leies inn eksternt? Trenges det kompetansehevende tiltak, f.eks. deltakelse i et kurs, eller besøk til en annen bedrift/plass?
- Det er viktig å være nøye med administrasjon, både når det gjelder all aktivitet, men også referater. Husk å sende referatene ut i etterkant av møter, slik at det er mulighet for innspill og rettelser. Det er alltid mulig å misforstå hverandre, og det hjelper å dobbeltsjekke referat. Videre foregår prosjekter gjerne over lang tid, også i denne forbindelsen er det viktig å ha noe skriftlig å kunne lese seg tilbake til.

KARTLEGGING AV OMRÅDET

Kartleggingsarbeidet er viktig og gjennomføres i forstudie og igjen i forprosjektet. Resultatet av kartleggingsarbeidet brukes aktivt i alle prosjektfasene. Derfor kan det være lurt å sette av nok tid og ressurser til dette. Kartlegging i startfasen innebærer at det ses på ressurser som er til rådighet og analyser av naturmiljøet. Man kan se på biologisk mangfold, kulturminner, landskapsbilde, forurensningsforhold, verdier som er knyttet til området, osv. I en mer detaljert kartlegging inngår også aktiviteter som f.eks. registrering av spesielle grunnforhold, masseforekomster osv. Hvilke deler er egnet til å ta imot mye ferdsel, hvilke deler burde skjermes? Hvordan er situasjonen gjennom året, med tanke på de forskjellige sesongene? Rammebetingelsene skal utdypes, og det ses på hvilke muligheter og utfordringer dette gir. Undersøk spørsmål som f.eks.: Hvilke regler og hensyn må vi forholde oss til? Hvem skal vi henvende oss til for nødvendige tillatelser? Hvilke strategier på lokalt/regionalt/nasjonalt plan er relevante? I denne tidlige utredningen bør man videre se på hvilke behov for nye anlegg som er registrert, samt kvalitet og tilstand på eksisterende anlegg og konkrete muligheter for nye anlegg.

På denne siden kan man se hvem som er registrert som eier, hvilke heftelser som er tinglyst på en eiendom, eller hvor eiendoms-grensene er tegnet inn i matrikkel-kartet. Her kan man videre se hvilke kulturminner hører til eiendommen.

www.seeiendom.no

KONKRETISERING AV PROSJEKTIDÉ

En forstudie startes ofte opp på bakgrunn av en prosjektidé. På nettet finnes det flere skjematiske mål for å fylle ut prosjektidé. Ønskes det søkt om midler til en forstudie, er en prosjektidé en sentral del av søknaden. I så fall skal prosjektidéen utfylles med tanke på forstudien som et eget prosjekt, der følgende momenter tas med: navn, beskrivelse av den interne organiseringen med prosjekteier, prosjektleder og mulige samarbeidspartnere. Videre skal bakgrunnen for ideen utdypes, med spesifisering av initiativtaker(e) og arbeid som allerede er gjort. Man skal også formulere en visjon, en veldig generell målsetting, samt spesifisere aktuelle, konkrete mål for prosjektet. Videre skal det vises til hvordan arbeidet er planlagt, og hvilke aktiviteter som skal gjennomføres. Det skal sies litt om det totale omfanget av prosjektet, både med tanke på prosjektslengde og størrelse. Det kan være lurt å allerede i prosjektideen si litt om rammebetingelsene – altså rammen som prosjektet må holde seg innenfor. Med andre ord skal det pekes mot faktorer som kan gi flere muligheter, og faktorer som kan gi begrensninger. Til slutt er det viktig å skissere budsjett og finansieringsplan.

DRIFT OG VEDLIKEHOLD

Allerede i idé- og planleggingsfasen av fysisk tilrettelegging bør det settes fokus på drift og vedlikehold av tiltaket. Bakgrunnen for dette er at tilrettelegging av områder krever tid og ressurser, og at det er ønskelig med lang levetid (at tiltakene blir ivarettatt).

Drift og vedlikehold er avhengige av en rekke faktorer. Vedlikeholdsavtaler gjøres gjerne basert på sesongen. Det finnes ferdige maler til vedlikeholdsavtaler på nett, eller se for eksempel den tidligere omtalte veilederen «Naturarven som verdiskaper—tips og eksempler».

Man kan forestille seg hvordan tilretteleggingstiltak, etter mange år med manglende vedlikehold, blir til sikkerhetsrisiko for de som benytter seg av den. Informasjon om manglende vedlikehold (f.eks. opplysning om at ferdsel og opphold skjer på eget ansvar) skal tilpasses brukergruppa. Er det for eksempel barn er brukergruppa, kan det besluttes å heller fjerne tiltaket eller sperre tilgang. Selv om friluftsliv i utgangspunkt foregår på utøverens eget ansvar, er dette betydningsfulle punkter å ta i betraktning.

Søknader om tiltak, og søke om tilskudd

Når man skal sette i gang med utarbeidelse av planer og gjennomføring av fysiske tiltak i landskapet, skal man som regel søke om nødvendige tillatelser. Det finnes i tillegg en god del søknadsordninger som det kan søkes om støtte til. Vanligvis foreligger det utarbeidete retningslinjer for hver søknadsordning. Det er viktig å ta seg tid til å sette seg inn i disse: de fleste avslag er grunnet at tiltaket det søkes for ikke faller innenfor tilskuddsordningen eller har tekniske feil eller mangler.

I plan- og bygningsloven står det at «kommunen kan kreve at den som fremmer planforslag eller søknad om tiltak, utarbeider kart når dette er nødvendig for å ta stilling til forslaget eller søknaden. (...) Kommunen kan kreve at planforslag, søknad og kart leveres i digital form.» Se videre Plan- og bygningsloven, §2.1 Kart og stedfestet informasjon.

Tilskuddsordninger stiller også krav til gjennomføring av tiltakene og rapportering underveis. Avviket fra original prosjektplan, f.eks. med hensyn til prosjektets lengde eller fordeling av kostnader, kan dette ha følger for tilskuddet. I noen tilfeller kreves tilskudd tilbakebetalt hvis ikke reglene overholdes. Mange tilskudd «går ut på dato», som betyr at hvis ikke prosjektet er gjennomført innen en viss periode, er innvilgningen ugyldig.

Behandling av søknader kan ta lang tid, noen ganger opp til seks måneder eller lengre. Som regel gis det ikke tilskudd til prosjekter som er påbegynt. Det kan være en utfordring å vente på behandling av søknader, spesielt når man har søkt om tilskudd flere steder. Finansierungsplan viser til de stedene der det er søkt om tilskudd, og denne må justeres (og godkjennes på nytt) når det blir endringer. Ønsker man å starte prosjektet før søknaden er ferdigbehandlet, må man ta kontakt med tilskuddsordningen for å få godkjent at man kan starte prosjektet på egen risiko.

TILSKUDDSORDNINGER FOR KULTURMINNER

Støtte kan gis til tiltak som sikter på å bevare, skjøtte eller tilrettelegge automatisk fredete kulturminner. Har du planer om å istandsette eller restaurere kulturminner som er fredet, er det nødvendig å først få godkjenning av kulturminneforvaltningen.

Se mer på:

<http://kulturminnefondet.no/soknad/andre-tilskuddsordninger/>

SPILLEMIDLER

For å kunne søke om spillemidler til anlegg skal planene være med i kommunal plan for idrett og fysisk aktivitet. Denne planen består av en langsiktig del og en kortsiktig handlingsplan. Handlingsplanen endres hvert år, og her presenteres en liste over prioriterte prosjekter og tiltak. Det er her at prosjekter kan meldes inn for å bli innarbeidet. Før man kan sende søknaden for spillemidler av gårde, trenger man en forhåndsgodkjenning. Søknaden sendes via kommunen.

PUBLIKASJONER

Bestemmelser om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet – 2016.

https://www.regjeringen.no/contentassets/6bed01c2dba740f08c5c52ca8a721eb6/bestemmelser_om_tilskudd_til_anlegg_for_idrett_og_fysisk_aktivitet-v-0732b_2016_.pdf

PUBLIKASJONER

Kommunal planlegging for idrett og fysisk aktivitet, V-0789.

https://www.regjeringen.no/contentassets/21f3c112654a45fc82560215fb16e78d/veileder_kommunal_planlegging_for_idrett_og_fysisk_aktivitet_2014_endret.pdf

Kultur- og kirkedepartementet har utarbeidet en veileder «Tilrettelegging av turveier, løyper og stier». Veilederen setter fokus på planlegging, utforming og drift av tiltak som sikter til tilrettelegging for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv. Det ses også nærmere på aktuelle tekniske krav og ønskemål, spesielt i forbindelse med spillemiddelordningen. Veilederen er skrevet for de som skal eie, drive og planlegge anleggene.

www.regjeringen.no/globalassets/upload/kkd/idrett/turstier_v-0939b.pdf

Informasjon og verktøy

I forbindelse med arbeidet i forprosjektet foreligger det en mengde med informasjon, både skriftlig organisert i forskjellige permer og digitalt, som er åpen for innsyn for alle. Her følger en liste over det som er tilgjengelig:

BØKER

- Baarli, B. Gudveig. Fossilbka. Nesbru: Forlaget Vett & Viten As, 2008.
- Larsen, Jan Gruwier. Sporfossiler. Natur og Museum Nr. 4. Dec. 2005.

PERMER MED KARTLEGGINGSMATERIELL

- Geoturisme og opplevelser
- Natur- og kulturarv som verdiskaper
- Friluftsliv og tilrettelegging
- Hovednaturtyper Andøy kommune
- Naturreservater og landskapsvernområder Andøy kommune
- Statlig sikra og kartlagte friluftslivsområder Andøy kommune
- Kartlagte friluftslivsområder Andenes
- Kulturminner og -vern
- Kulturminnelandskap i Andøy (2 permer)
- Geologi: Den siste istiden
- Geologi: Ramså og Jura
- Geologi: Havet
- Geologi: Geopark og utviklingsprosjekter
- Geologi: Geologisk arv og div. kart og oversikter